

BORBA PROTIV FAKE NEWSA: Faktograf - pet godina provjeravanja činjenica

**DEZINFORMACIJE (/PRETRAGA/DEZINFORMACIJE) ČINJENICE (/PRETRAGA/ČINJENICE)
FAKTOGRAF (/PRETRAGA/FAKTOGRAF)**

25.10.2020. 8:18

Izvor:Hina

([https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?
u=https%3A%2F%2Fwww.hina.hr%2Fvijest%2F10502660](https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=https%3A%2F%2Fwww.hina.hr%2Fvijest%2F10502660))

(<https://twitter.com/home?status=https%3A%2F%2Fwww.hina.hr%2Fvijest%2F10502660>)

ZAGREB, 25. listopada 2020. (Hina) - Faktograf, jedini hrvatski medij za fact-checking ili provjeru točnosti tvrdnji u javnom prostoru uskoro obilježava pet godina rada tijekom kojih je, među ostalim, objavio i oko 600 tekstova u kampanji suzbijanja dezinformacija u medijima i na društvenim mrežama.

"Faktograf je prvotno 2015. osnovan radi provjere tvrdnji političara, da bi kasnije ušao i u borbu protiv dezinformacija u medijima i na društvenim mrežama", ističe zamjenica glavnog urednika Faktografa Sanja Despot.

Faktograf je u ovih pet godina, objašnjava Despot, objavio ukupno više od 2000 članaka. U rubrici "ocjena točnosti" u kojoj ocjenjuju točnost tvrdnji političara i ostalih uglednika, ne računajući analize predizbornih sučeljavanja, objavili su ih oko 550.

S druge strane, u borbu protiv dezinformacija Faktograf je ušao "ozbiljno" u posljednje dvije godine, a pojačao je nakon izbijanja koronakrize u proljeće surađujući s Facebookom. Nakon toga, u nekoliko posljednjih mjeseci, Faktograf je objavio oko 250 tekstova u sklopu borbe za suzbijanje fake newsa u koronakrizi. Pritom, ističe Despot, treba razlikovati uspješnost suzbijanja dezinformacija u mainstream medijima i onih na društvenim mrežama.

Primjerice, tako Faktograf ocjenjuje točnom nedavnu tvrdnju hrvatskog medijskog regulatora - Agencije za elektroničke medije da je većina "hrvatskih medija bez lažnih vijesti o pandemiji" te da su "mediji odradili sjajan posao".

U plasiranju dezinformacija prednjače "rubni" portali

"Ta je ocjena točna ako se u vidu imaju mainstream mediji. Međutim, glavni problem je da se jako široki krug ljudi informira na rubnim medijima koji rade isključivo u svrhu klikova i zarađivanja preko google oglasa, a nije im stalo ni do činjenica niti do zdravlja čitatelja", ocijenila je Despot. Također, puno ljudi se uopće ne informira preko tradicionalnih medija, već isključivo preko društvenih mreža gdje svatko kroji svoju "istinu".

"Da nije tako, ne bi se toliki ljudi okupili na tzv. festivalima slobode, gdje se nije prezalo niti od uvreda i napada na vozilo hitne pomoći", kazala je Despot. No, informacije s društvenih mreža koje prenose hrvatski "rubni" portali posebni su problem jer upravo oni prednjače po plasiranju dezinformacija.

"Nismo se bavili izradom takve top-liste, što ne znači da ne znamo koji su to portali koji sve rade radi 'klika'. Ono što je nama kriterij za odabir sadržaja koje ocjenjujemo je viralnost, gdje mi preko alata analiziramo koliko se brzo i daleko neka dezinformacija širi. To su ujedno i jedine liste koje nas zanimaju", ističe zamjenica urednica Faktografa, upućujući i "žaoku" hrvatskim institucijama.

"Htjela bih podsjetiti i kako se hrvatske vlasti, koje stalno najavljuju obračun s dezinformacijama, ne suzdržavaju od pružanja financijske potpore nekim od takvih 'rubnih' portala", zaključuje.

No, s druge strane, važnost Faktografa u obračunu s dezinformacijama dokazuje suradnja s "nacionalnim" Facebookom. Naime, Faktograf je ušao u Facebookov "Third-party fact-checking program" lani u travnju, kada se Facebook odlučio proširiti na sve zemlje EU. Svjesni da se ne mogu pouzdati isključivo na algoritme, u Facebooku od 2016. kreću u suradnju s novinskim kućama i fact-checkerima, kako bi svojim korisnicima ponudili točne informacije te spasili integritet svojih platformi, ističu iz Faktografa.

Članak s točnim informacijama pridružuju uz sporan sadržaj

"Facebook sam odlučuje skidati sporan sadržaj s platforme. U tom odlučivanju Faktograf ne sudjeluje. Ono što Faktograf radi je pisanje članaka s točnim informacijama koje se onda pridružuju na sporan sadržaj kojem, nakon naše ocjene da se radi o netočnim informacijama, Facebook smanjuje doseg za oko 80 posto na platformama" objašnjava Despot.

S druge strane, iz Faktografa su skeptični prema najavama hrvatskih političara o novim modelima zaustavljanja širenja dezinformacija, uključivši i opet aktualiziran prijedlog Zakona o nedopuštenom ponašanju na internetu.

"Pokušaji donošenja Zakona o nedopuštenom ponašanju na internetu u nekim drugim zemljama nisu se pokazali naročito učinkovitima, a u političkim okolnostima u Hrvatskoj, naročito kad se uzme u obzir velik broj tužbi protiv novinara, postoji i realna opasnost zloupotreba, odnosno cenzuriranja medija. Kažnjavanje zbog prijetnji, poziva na nasilje ili širenje lažnih vijesti moguće je i po postojećem zakonodavstvu", zaključuje Despot.

Ističe da je pohvalno i što bi po novom Zakonu o elektroničkim medijima trebalo biti propisano da su mediji odgovorni i za komentare ispod članaka. Osim toga i Europska komisija u zadnje vrijeme pozivaju upravo na rad fact-checkera i nužnog jačanja kvalitetnog novinarstva i medijske pismenosti.

"Nadamo se da će ta verbalna podrška prerasti i u konkretnu pomoć jer bez kvalitetnog novinarstva i učenja kritičkog razmišljanja još u školama neće biti izlaza", poručuje Despot. S druge strane, Faktograf ne ističe posebno nekog političara koji prednjači u iznošenju netočnih tvrdnji u javni prostor.

Plenković s trećinom točnih tvrdnji ispred bivše predsjednice i Bandića

"Činjenica je da smo se u zadnjih pet godina pojedinačno najviše bavili izjavama premijera Andreja Plenkovića, što ne čudi jer je od pet godina postojanja Faktografa, on četiri godine premijer i najodgovornija osoba u državi", naglašava Despot.

Rezultat? Od pedesetak njegovih tvrdnji koje smo analizirali, otprilike trećina je u potpunosti točna, a u ostalima slijedi uvijek isti princip - izvuci dio istine koji tebi odgovara, a prešuti ostalo, svakako prešuti kontekst.

Uz premijera, bavili su se intenzivno i tvrdnjama bivše predsjednice Kolinde Grabar Kitarović i gradonačelnika Milana Bandića, a njihovi su rezultati bili i znatno lošiji od Plenkovićevih, ističu u Faktografu.

Ono na što je Faktograf iznimno ponosan i čime se nitko u Hrvatskoj još nije bavio je live fact checking - provjera tvrdnji kandidata u završnoj debati predsjedničkih izbora, kada su u realnom vremenu provjeravali tvrdnje Zorana Milanovića i Kolinde Grabar Kitarović, a potom i u srazu Andreja Plenkovića i Davora Bernardića prije parlamentarnih izbora.

Dodaju kako nemaju stalne "neprijatelje" među političarima, ali da pojedinci poput Nikole Grmoje, Hrvoja Zekanovića, Nine Raspudića, Zlatka Hasanbegovića, a ranije i Ivana Pernara, Faktograf spominju u negativnom kontekstu kad im je to oportuno. No, puno veća opasnost su im prijetnje s kojima se suočavaju.

"Na dnevnoj bazi, pogotovo od koronakrize, primamo velik broj prijetnji, među kojima ima i krajnje ozbiljnih koje prijavljujemo policiji. Zadnjih dana, od kad su i vladajući priznali radikalizaciju u društvu, stvara se dojam da se s prijetnjama policija odlučno obračunava, ali mi nemamo takva iskustva", kaže Despot.

Top lista najbizarnijih

Upitani za "top listu" pet najbizarnijih dezinformacija na temelju kojih je Faktograf reagirao tekstem i utvrđivanjem činjenica, ističu da je "paleta stvarno široka, ali vrijedi pokušaja".

Prvo mjesto, po njihovoj ljestvici, drži "domaći" video koji je kružio mrežama nepismeno naslovljen "Corona - ekonomski kaos - novi svjetski poredak". Ukratko, zbog koronakrize i recesije dolazi novi poredak, UN uvodi jednu svjetsku državu kojom će vladati kao Antikrist, a u sve se to nekako upleo i nacistički "leteći tanjur" Haunebu II.

Na drugom je mjestu "Matična ploča, koja se ugrađuje u 5G baznu stanicu ima oznaku Covid -19", a slijedi "Bez testa nema korone, ona se upravo testom ugrađuje".

Na četvrtom je mjestu: "Cjepivo protiv Covida-19 (iako još nije ni predstavljeno!?) sadrži otrovne sastojke", a petom "Svjetska zdravstvena organizacija će upadati u domove i otimati djecu".

Ekipu Faktografa sa sedam urednika i novinara, uz dvije osobe koje rade na projektnim prijavama i administraciji, vodi glavni urednik Petar Vidov. Uz to, koriste i vanjske novinare i suradnike. Svoju su misiju definirali u nedavno objavljenom tekstu u kojem su odgovorili na optužbe Nine Raspudića za manipulaciju istinom.

"Faktograf se ne bavi istinom, bavimo se činjenicama. Provjeravamo činjeničnu točnost javno izrečenih tvrdnji. Ne određujemo što je istina, a što nije, već ukazujemo na činjenično netočne i neutemeljene tvrdnje u javnom prostoru", napisao je Petar Vidov.

Snažna podrška struke

Rad Faktografa iznimno pozitivno ocjenjuju novinarske organizacije. HND je, uz GONG bio i suizdavač Faktografa do 2018. a društvenu vrijednost tog fact-checkera ističe i Sindikat novinara Hrvatske.

"Čestitke na vrijednom i važnom poslu koji ljudi na Faktografu rade. To je pravi put - jasno, otvoreno i argumentirano prezentiranje istinitih informacija umjesto lažnih vijesti. Puna podrška", ističe predsjednica SNH Maja Sever.

Medijski stručnjak i začetnik hrvatskog Muzeja lažnih vijesti Lordan Prelog također ističe iznimni značaj jedinog hrvatskog provjeravatelja činjenica. "U Hrvatskoj ovaj zahtjevan i često iscrpljujući posao obavlja portal Faktograf.hr koji je i službeni partner Facebooka. Želim im puno uspjeha u daljnjem radu".

Prema najnovijim podacima Duke Reporters' Laba, postoje ukupno 304 registrirana fact-checkera u 84 zemlje svijeta na šest kontinenata, ističe doktorand komunikologije Tomislav Levak.

"Faktograf je u proteklih pet godina učinio značajan pomak u domeni provjere točnosti objavljenih informacija u Hrvatskoj. Apsolutno bi bilo korisno imati više hrvatskih fact-checkera, barem još jedan ili dva. Faktograf.hr, koliko god bio aktivan i angažiran, ipak nije dovoljan za pokrivanje našeg medijskoga prostora", zaključuje Levak.

Piše: Miroslav Edvin Habek

Tekst je objavljen u sklopu projekta poticanja novinarske izvrsnosti Agencije za elektroničke medije